

stande, rummer bogen også en indledning på ca. 70 sider. Foruden nødtørftigt at orientere om samlingen af Sinica på biblioteket i Wolfenbüttel gør den rede for datidens debat om afvigelserne mellem Biblens og de kinesiske annalers kronologi og bringer desuden uddrag af en række hidtil ikke offentliggjorte breve fra jesuittermissionæren Johannes Schreck fra begyndelsen af det 17. århundrede. Her finder man også en baggrundsartikel af David E. Mungello om Konfutsereceptionen i Europa, en gennemgang af et naturhistorisk værk om kinesiske blomster, samt en redegørelse for en række kobberstik, som – og det må siges at have været et enestående samarbejde mellem Kina og Europa på den tid – den kinesiske kejser sidst i det 18. århundrede havde ladet udfærdige i Paris.

Michael Harbsmeier

Familien i forandring i 18- og 1900-tallet & mødeberetning. Rapporter til den XIX nordiske historikerkongres Odense 1984 bind III. Redigeret af E. LADEWIG PETERSEN. Odense University Studies in History and Social Sciences vol. 86. Odense Universitetsforlag, 1986. 143 s. 110 kr. excl. moms.
ANETTE FAYE JACOBSEN og ANNE LØKKE: Familieliv i Danmark 1600 til 1980'erne. Herning, Systime, 1986. 233 s. Ill. 168 kr.

Familien i forandring var det tredje af emnerne på historikerkongressen 1984. Rapporterne fra de to andre emner er forlængst trykt. I dette bind publiceres bidragene fra Island, Norge og Sverige: Den islandske familie 1801–1930 med en model af et typisk islandsk levnedsløb før 1880; Familien i forandring i 1800–1900-tallets Norge, koncentreret om aspekterne: Husstandsudviklingen 1800–1920, Børnetallet i familierne 1890–1930, Ansvarsfordeling mellem ægtefæller og fremvæksten af nye omsorgskilder uden for familien; og endelig det svenske: Familie og husstand i forandrede produktionsmiljøer – to studier i agrare og to i urbane miljøer. Især den svenske bibliografi vidner om voksende interesse for forskning i familiens rolle i samfundet. Hvad der sker på den danske front, giver bogen intet fingerpeg om. De her udgivne rapporter var, hvad der forelå duplikeret til mødet. Titlens anden del, »mødeberetning«, dækker dels over de tre plenumdiskussioner af emnerapporterne, dels over referater fra de fem sektionsemnediskussioner og de fritstående foredrag. Efter referatet at dømme har diskussionen af familierapporterne været noget spredt. Og referenten har åbenbart ikke fundet det ulejligheden værd at referere eller på anden måde formidle indlederens bidrag.

Det følgende handler kun lidt om forskning, men i høj grad om formidling. Historieundervisningen i gymnasiet står over for en større omlægning med den nye bekendtgørelse, gældende fra august 1988. Man skal ikke vente noget oprør i den anledning. Der hersker blandt historikere og undervisere stor enighed om, hvilke ændringer man ønsker, og læseplansudvalgets kommissorium har tilladt udvalget at tage sit udgangspunkt i de senere års debat blandt historielærerne. *Udviklings- og sammenhængsforståelse* er blandt nøglebegreberne. Social- og bevidsthedshistorien opprioriteres, *levestandard, familieforhold og sociale grupperinger* er blandt de obligatoriske aspekter.

Anette Faye Jacobsen og Anne Løkkes bog med indledning (70 s.) og materialesamling er vel anbragt i denne sammenhæng, hvilket de har haft lejlighed til at demonstrere på kurser og i »Noter om historie og undervisning«. Familien, defineret som »de, der indgår i samme husholdning«, er et velegnet tema ikke blot til udviklings- og sammenhængsforståelsen, men også som skelet for eller nøgle til den øvrige danmarkshistorie. En »brugsanvisning«, bevidst gemt godt af vejen bag i bogen, hævder, at den blandt mange anvendelsesmuligheder kan bruges til en gennemgang af de sidste 400 års danmarkshistorie i sammenhæng. Det er at tage munden lidt for fuld; men bortset fra de sidste 50 år og med nogle mindre forbehold er anmelderen tilbøjelig til at give dem ret.

Allerede en diskussion med eleverne om bogens opbygning vil være et stort, første skridt. Den indledende fremstilling og materialesamlingen er inddelt i parallelle kapitler, der i princippet – men med velmotiverede undtagelser – dækker perioderne ca. 1600–1850, ca. 1850–1950 og ca. 1950 til i dag. Underafsnittene behandler de forskellige samfundsklasser defineret ud fra, hvordan familien skaffer sig sine livsforhold. Forfatterne påpeger fornuftigt vanskelighederne ved i praksis at trække præcise skel mellem klasserne og lever selv op til deres egen advarsel mod at nedvurdere – eller romantisere – tilværelsen i tidligere perioder. Afgørende for brugen af bogen som danmarkshistorisk »grundbog« er de korte socio-økonomiske indledninger til hver periodes familiebeskrivelser. De er generelt gode og letlæste – hele bogen er trykt i læsevenlige spalter – men der er behov for en lærer til at præcisere begreber som »feudalisme« og »kapitalisme«, til at tegne det politiske baggrundsbillede og til at påpege for firkantede formuleringer. Men bogen er først og fremmest en stor og dejlig materialesamling. Erindringer, billeder, tingbøger, opdragelsesskrifter, statistikker og grundplaner, ofte pædagogisk snedigt sammenstillet og med omhyggeligt udvalgte baggrundsuplysninger, bringer læseren og eleverne tæt på arbejdsforhold, samlivsformer, opdragelse og uddannelse, valg af ægtefælle, kærlighed, bevægende skæbner fra det såkaldte dagligliv for høj og lav. Eleven kan tale med fra første time, den historiske oplevelse fremkalder nysgerrighed og spørgsmål og åbner dermed mulighed for historisk forståelse.

Helt lydefri er samlingen dog ikke: en del billeder er så småt eller dårligt gengivet, at analysen må opgives; henvisningerne til teksterne mangler sidetal, og det er pædagogisk uheldigt med det voksende antal skriftlige elevarbejder, hvor dokumentation er et krav; og helt frustreret bliver den elev, der (s. 85) undrer sig over en fæstebonde, som stik mod al sædvane først gifter sig 10 år efter at have overtaget sin gård, men håber, at notetallet kan give forklaringen – her er »saksningen« af oversigten gået for hurtigt.

Bogen afsluttes med solide forslag til arbejdsspørgsmål til kilderne, et omfattende register og en kort, velgennemtænkt litteraturliste.

Helge Land Hansen

JOHS. NIELSEN: 1864 – Da Europa gik af lave. Odense Universitetsforlag, 1987, 443 s., ill. 292,80 kr.

John Nielsens trykte licentiatafhandling gør krav på opmærksomhed både af metodologiske grunde og på grund af indfaldsvinkel og valg af kildemateriale.